

שבפולין למשפחה רבנית מכובדת. בגיל צעיר עבר ללבו (למברג), שם נישא ללאה, בתו של רבי שלמה סג"ל לנדא, התמנה למשגיח על תלמודי התורה של העיר ולאחד מפרנסיה, והחזיק ישיבה בביתו. הרב פלק מוכר יותר בכינוי ה'פני יהושע', על שם פירושו לתלמוד שהפך לאחד הפירושים הנפוצים והמקובלים ביותר מהמאה ה-18 ואילך. בהקדמת הספר תיאר הרב פלק את השתלשלות האירועים שהובילה לכתיבת החיבור:

אודה ה' מאוד ... על כל הטובות וחסדי חסדים אשר גמלני מעודי ... ובמה אֶפָּה ואקדם אפילו על אחד מריבוא שבהן, ואפס קצהו כתבתי לזיכרון בספר בהקדמה הכוללת אשר ייעדתי בתחילת החיבור ... וכאן נקיטנא נפשאי ... בקצירת האומר בראשי שורות ... על התגלגלות הדברים בעניין חיבור הלזה. ואחת שהיא הנה קיבלתי עליי לחובה ונדרתי בדבר הנדור בעת צרתי ביום חרון אף ה', יום ג' כסלו שנת תס"ג לפרט קטן בקהילת קודש לבוב. שליו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום הייתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע לא חלו בה ידיים, וקול זעווה לא שמענו כי אם קול הבערה יצאה

לומדי התלמוד הרבים המשתמשים בפירוש 'פני יהושע' לא קראו מן הסתם את ההקדמה לפירוש, וחבל שכן. ההקדמה לספר מספרת על טרגדיה ששינתה את מסלול חייו של מחברו, רבי יעקב יהושע פלק, והולידה את הפירוש. ב-1702, בהיותו בן 22, השתנו חייו. מצבור אבק שרפה שהיה בלבוב עלה באש וגרם לשרפה גדולה בעיר. אשתו, בתו, חמותו ואבי חמותו של הרב פלק נספו, והוא עצמו נלכד תחת ההריסות והצליח בדרך נס להינצל. בעודו נאבק על חייו נדר להעניק משמעות ומטרה לאסון שפקד אותו ולחבר ספר חידושים לתלמוד.

פיצוץ קטלני

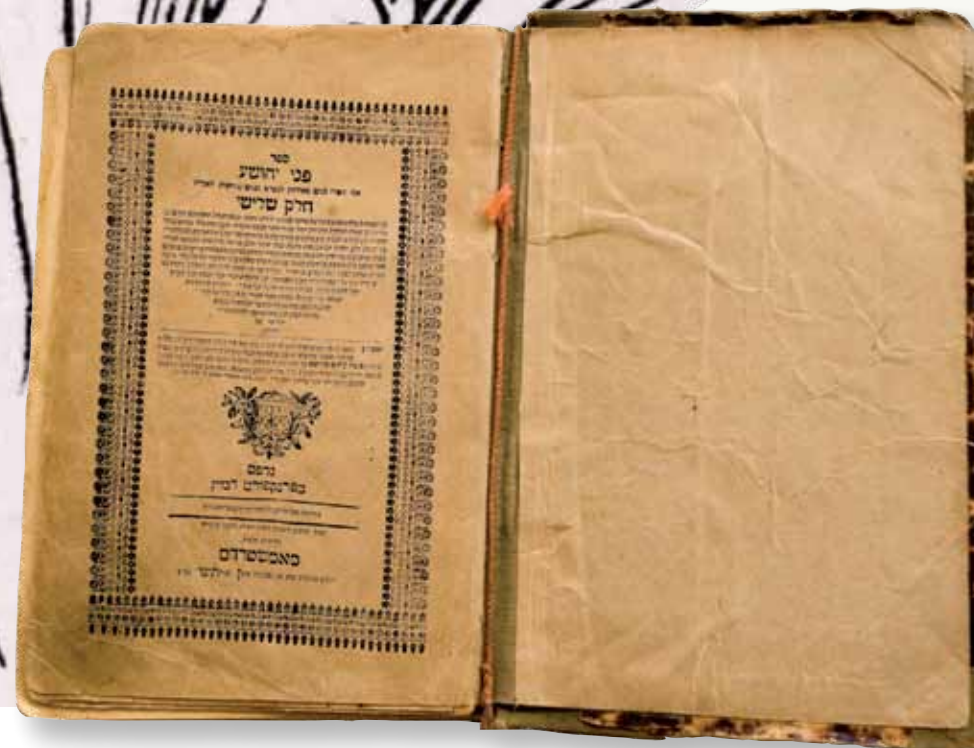
רבי יעקב יהושע פלק (1756-1680) נולד בקרקוב

הספר 'פני יהושע' על התלמוד הודפס לראשונה ב-1715 באמסטרדם, ועד מהרה זכה למהדורות רבות נוספות שער המהדורה שהודפסה בפרנקפורט ב-1756

מתוך האתר www.hebrewbooks.org

הרב יעקב יהושע פלק הפך במהירות לאחד מחשובי הרבנים בקהילת לבוב בפרט ובפולין בכלל. בית כנסת בלבוב שהיה פעיל גם בימיו של הרב פלק

באדיבות סטפני קומפורט, www.jewishpostcardcollection.com

אש התורה

אסון נורא שהתחולל בעיר לבוב עורר ברב יעקב יהושע פלק, שניצל בנס, צורך למצוא משמעות חדשה לחייו. התוצאה הייתה פירוש 'פני יהושע' – מהפירושים המרכזיים לתלמוד בעת החדשה | [שמעון הכהן נדל](#)

לחלק, ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו על ידי כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר [=אבק שרפה] שהיה לשרפת אש עד שנהרסו ... כמה בתים גדולים, ובצורות חומה עד לשמים הושפלו עד לעפר, ערו עד היסוד בהן, ונהרגו כשישה ושלושים נפשות קדושות מישראל. ובתוך החללים גם כן מגרי ביתי, זו אשתי הראשונה נוחה עדן, ואמה ואבי אמה, עד שהגיע גם כן לצרת הבת, בתי הקטנה, אחת הייתה לאמה וחביבה עליי ביתר שאת. וגם אנוכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לכירא עמיקתא, ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כוכר משא גליליים שנפלו עליי, וקורות בתינו יותר מקורות בית הבד ולא נתנוני השב רוחי, ידיי ואיברי אינם ברשותי. אמרתי נגזרתי בדמי ימי אלכה, פקדתי יתר שנותיי, לא אביט אדם עוד עם יושבי חלה. ומתיירא הייתי שלא יעשה ביתי קברי ... ודין ארבע מיתות לא בטלו ממני. זאת ועוד אחרת, שקורות הבית, רהיטיו ועציו ואבניו נדמו עליי כעדים גמורים, אמרתי פן יפגעו בי להיות יד העדים בי בראשונה להמיתני.

אמנם בחמלת ה' עליי לא נתנני אֱלֹהִים להרע עמדי, וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר ששקט וסר מזעף קול המפלה, רק עדיין קול שפעת המולת המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותיבקע הארץ לקולם. ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה ... סוף דבר כבר יצאתי מכלל ודאי סכנת נפשות לידי ספק. אז אמרתי, עודני בתוך הגל, אם יהיה אֱלֹהִים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום, ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה, אף לינות הרבה בעיניי אה.

... אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי, שמע ה' בקול עוני ונתן לי מהלכים בין העמודים. כמין שביל ממש נעשה לי, ויצאתי בשלום בלי פגע וחבל לא הווה בי. אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש, במקום שאין מצילין, ומאז והלאה שמתו הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר הלכה בסוגיית הש"ס ופוסקים, ושלא להעלות בכתב שום דבר בענייני הדרוש או שאר לימודים שהם רחוקים ממרכז לימוד האמת אם לא לעתים רחוקים. רק כל זמן שנתחדש לי שום דבר בסוגיית

הרב פלק התערב במחלוקת ונכוה קשות. רבי יונתן אייבשיץ (למעלה) ורבי יעקב עמדין

בערב ימיו נזב הרב פלק את פרנקפורט לאחר שתומכי רבי יונתן אייבשיץ מנעו ממנו לדרוש באחת השבתות. למרות זאת הובלה גופתו לפרנקפורט אחר כבוד, נטמנה בבית העלמין היהודי העתיק שלה, ואף חוברת תפילת יזכור מיוחדת לכבודו. מצבתו של הרב יעקב יהושע פלק באדיבות www.mytzadik.com

הגמרא או בפירוש רש"י ותוספות, והיה הדבר נוטה בעיניי שהוא על צד דרך לימוד האמיתית לפי דרך קדמונינו ורבותינו, אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזיכרונות.

פרשן נודד

למרות גילו הצעיר אור הרב פלק כוחות והחל לבצע את המשימה שנטל על עצמו: להמשיך את מסורת סבו ולהתחייב לחלוטין ללימוד התורה. הרב פלק קרא לפירושו 'פני יהושע', כשם ספר השאלות והתשובות שחיבר סבו, הרב יהושע העשיל (1648-1578), מחשובי רבני פולין בזמנו שכונה 'הרב יהושע חריף' והרב פלק נקרא על שמו. חיבורו המרכזי של הרב העשיל, 'מגיני שלמה', מוקדש להגנה על רש"י מפני קושיות התוספות. נכדו, הרב פלק, המשיך באותה המסורת, וחלקים נרחבים בספרו 'פני יהושע' מוקדשים להגנה על רש"י. האגדה מספרת כי לפני שכתב את החיבור עבר הרב פלק על התלמוד 36 פעם, כנגד מספר הנספים באסון. לאחר שנים של עבודה הודפס לראשונה הספר באמסטרדם ב-1715. ייחודו של פירוש 'פני יהושע' נעוץ בהרחקותו משיטת הפלפול שהייתה פופולרית מאוד באותם ימים. תחת זאת נקט הרב פלק פרשנות 'אליבא דהלכתא', בהסבירו את התלמוד מתוך חתירה להבין את ההשלכות של הסוגיות על ההלכה העכשווית. פרופ' ישראל מאיר תא-שמע סבר כי הדפסת פירושיהם של ראשוני ספרד – שלא הוכרו בארצות אשכנז עד לאותם ימים ונטו להסביר את המקורות אליבא דהלכתא – מעט קודם לכן, היא שהשפיעה על סגנון הפירוש של הרב פלק.

הרב פלק נודע בעקשנותו ובחוסר נכונותו להתפשר, שבגינם נאלץ לנדוד כל ימיו מקהילה לקהילה. הוא שימש רב בלבוב, בטרלו, בקרקוב, בלסקו (לינסק), בברלין ובמץ, ובשיא הקריירה שלו מונה גם לרבה של פרנקפורט שעל נהר מיין. בהיותו שם הסתבך במחלוקת שפרצה בין רבי יעקב עמדין לבין רבי יונתן אייבשיץ, ובשל תמיכתו הקולנית

בעודו קבור תחת הריסות ביתו נדר לחלץ משמעות ומטרה מהטרגדיה שפקדה אותו ולחבר פירוש מקורי לתלמוד

ברבי יעקב עמדין נאלץ לעזוב את העיר ב-1751. כאשר הוזמן שוב לפרנקפורט שנים אחדות מאוחר יותר, מנעו ממנו מתנגדיו ללמד בפומבי והוא נאלץ לשוב ולעזוב את העיר. מאז ומתמיד ניסו בני האדם להבין את הסבל האנושי, ואף כי נדמה שלעולם לא נמצא תשובה מוחלטת לשאלת צדיק ורע לו, ניתן להעניק משמעות לכאב. כפי שכתב הרב יוסף דב סולובייצ'יק: "הייסורים באים כדי לרומם את האדם, לטהר את רוחו ולקדשו ... לעדן את נפשו ולהרחיב את אופק חייו" ("קול דודי דופק", בתוך: 'איש האמונה', עמ' 68). בכך שניתב את הטרגדיה האישית שלו לחיבור פירוש 'פני יהושע' הרחיב רבי יעקב יהושע פלק את אופק חייו ואת אופק חייהם של לומדי התלמוד מאז ועד ימינו. ■

לקריאה נוספת:

ישראל מאיר תא-שמע, "דברים אחדים על הספר פני יהושע ומחברו", בתוך: 'מחקרים בתולדות יהודי אשכנז', רמת גן תשס"ח, עמ' 277-285.

